

Varajane koolist väljalangevus ning puuetega ja/või hariduslike erivajadustega õppurid

Lõplik kokkuvõttev aruanne

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

VARAJANE KOOLIST VÄLJALANGEVUS NING PUUETEGA JA/VÕI HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA ÕPPURID

Lõplik kokkuvõttev aruanne

Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur (edaspidi „agentuur“) on sõltumatu isemajandav organisatsioon. Agentuuri tegevust kaasrahastavad liikmesriikide haridusministeeriumid ja Euroopa Komisjon ning toetab Euroopa Parlament.

Kaasrahastas Euroopa
Liidu programm
„Erasmus+“

Euroopa Komisjoni toetus trükise väljaandmisele ei kujuta endast heakskiitu selle sisule, mis peegeldab vaid trükise autorite vaateid, ja komisjon ei vastuta trükises sisalduva teabe mis tahes kasutamise eest.

Selles dokumendis esitatud kelle tahes vaated ei kujuta endast tingimata agentuuri, selle liikmesriikide või komisjoni ametlikke vaateid.

Toimetaja: Garry Squires

Dokumendist väljavõtete tegemine on lubatud, kui neile lisatakse selge allikaviide. Sellele aruandele tuleks viidata järgmiselt: Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2017. *Varajane koolist väljalangevus ning puuetega ja/või hariduslike erivajadustega õppurid: lõplik kokkuvõttev aruanne.* (G. Squires, toim.). Odense, Taani

Et rohkem inimesi saaks aruannet lugeda, on see 25 keeles ja kättesaadav elektroonilises vormingus agentuuri veebilehel www.european-agency.org

See on ingliskeelse originaalteksti tõlge. Kui esineb kahtlus tõlgitud teabe täpsuses, siis vaadake ingliskeelset originaalteksti.

ISBN: 978-87-7110-670-1 (elektrooniline)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2017

Sekretariaat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsseli esindus
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
TAUST	6
JÄRELDUSED	6
Varajase koolist väljalangevuse kui tulemuse määratlemine ja võrdlemine	6
Varajase koolist väljalangevuse modelleerimine keeruka vastastikku toimivate jõudude protsessina	9
Seire ja varajase hoiatamise süsteem	13
SOOVITUSED	15
PROJEKTI VÄLJUNDID	18

SISSEJUHATUS

Varajast koolist väljalangevust määratletakse üldjoontes kui nähtust, kus noored lahkuvad formaalharidussüsteemist enne keskhariduse omandamist. Euroopa Liit (edaspidi „EL“) on seadnud eesmärgiks vähendada varajast koolist väljalangevust aastaks 2020 kõigis liikmesriikides 10 protsendini.

Ajavahemikul 2015–2016 viis Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur (edaspidi „agentuur“) ellu varajast koolist väljalangevust käsitleva projekti. Projekti esimese osa raames anti ülevaade erialakirjandusest, et vaadelda Euroopas korraldatud vastastikuse eksperdihinnangu saanud uuringuid. Ilmnes, et Euroopas tehtud uuringute kohta on ilmunud väga vähe erialakirjandust. Otsustati kaasata erialakirjandust kogu maailmast, eelkõige Ameerika Ühendriikidest ja Austraaliast, kus varajasel koolist väljalangevusel on pikem poliitiline ajalugu ning kus see on mureküsimusena tähelepanu all olnud. Erialakirjandus, mis seostab varajast koolist väljalangevust hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppuritega, ei ole veel hästi välja arenenud. Siiski on selge, et hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppuritel on eriline oht vara koolist välja langeda. See viis esimese projektiaruande koostamiseni, milles kirjeldati erialakirjanduse ülevaate andmist ja peamisi järeldusi (Euroopa Agentuur, 2016).

Projekti teises osas võrreldi EL-i poliitikat olemasoleva erialakirjandusega. Teises aruandes uuriti, millisel määral kajastub erialakirjandusest leitud tõendusmaterjal EL-i poliitikameetmetes (Euroopa Agentuur, 2017). Aruandes jõuti järeldusele, et poliitika on uuringutulemustega üldjoontes kooskõlas.

Erialakirjanduse ülevaade ja see, kuidas seda poliitikas vaadeldakse, viis kahe käsitusviisi ühendamiseni. Selle tulemusel arendati välja mudel, mida saab kasutada kõigis liikmesriikides kohapealse olukorra hindamiseks. Mudelit saab kasutada ka kohalikus kontekstis, et aidata otsustajatel kaasata sidusrühmi ja töötada välja poliitilisi lahendusi varajase koolist väljalangevuse vähendamiseks. Selline käsitusviis ületab erinevusi varajase koolist väljalangevuse ning hariduslike erivajaduste ja/või puute määratlustes. See võimaldab kaaluda, kas uuringutulemused, mis võivad olla eriomased piirkonnale, kus uuring korraldati, on üleviidavad ka teistesse kontekstidesse.

Selles lõplikus kokkuvõttes aruandes kirjeldatakse peamist tõendusmaterjali ja põhilisi ideid. Aruandes esitletakse taas esimesest kahest aruandest välja kujunenud varajase koolist väljalangevuse mudelit koos peamiste soovitustega poliitikakujundajatele.¹

¹ Lühiduse huvides puuduvad aruandest viited selle aluseks olevale erialakirjandusele, sest neid on arvukalt. Kaks algset aruannet sisaldavad täielikku nimekirja kasutatud kirjandusest ja poliitikadokumentidest (Euroopa Agentuur, 2016; 2017).

TAUST

Valitseb üksmeel, et keskhariduse omandamine toob endaga kaasa paremad eluvõimalused, parema heaolu, tervise ja tööhõive ning aitab vähendada sotsiaalse tõrjutuse riski. Keskhariduse omandamise määrad on EL-i liikmesriikides erinevad. 2014. aastal oli varajane koolist väljalangevus vahemikus 4,4% kuni 21,9%. Varajase koolist väljalangevuse vähendamine on seatud tegevusprioriteediks eesmärgiga vähendada seda aastaks 2020 kõigis liikmesriikides 10 protsendini. Eesmärgi saavutamise nimel on juba edusamme tehtud, mida tõendab asjaolu, et keskväärtus on 14,3 protsendilt 2009. aastal langenud 11,1 protsendini 2015. aastal. Hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppurite puhul peetakse ohtu vara koolist välja langeda tavapärasest suuremaks ning see seab liikmesriikide ette uusi keerukaid ülesandeid. Hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppuritele vastu tulemine ja nende hariduse omandamise määra tõstmine on kooskõlas laiemaga UNESCO säästva arengu eesmärgiga haridusvallas (eesmärk 4) aastaks 2030.

JÄRELDUSED

Projektis võrreldi varajast koolist väljalangevust käsitlevat erialakirjandust EL-i poliitikadokumentidega, et uurida, millised ülesanded poliitikakujundajatel varajase koolist väljalangevuse vähendamiseks ees seisavad. Järeldustest ilmneb, et:

- ühiste määratluste kokkuleppimise ja kohaldamisega on raskusi;
- varajast koolist väljalangevust on tarvis näha kui õppuri elu vältel toimuvate protsesside kogumit, mitte kui tulemust;
- varajast koolist väljalangevust võivad kogeda erisugused õppurite alarühmad, kellest igauhte mõjutavad eri riskid ja kaitsefaktorid;
- poliitikas sätestatud meetmed jagunevad ennetamisele, sekkumisele või kompenseerimisele keskenduvateks meetmeteks;
- tegevuse fookus peab olema eri tasanditel, sealhulgas kooli parendamisel, õppurite hõivatusel ja motivatsioonil ning õppurite elu laiematel sotsiaalsetel teguritel.

Järelduste põhjal arendati välja mudel, et toetada suuremal teadlikkusel põhinevat otsuste tegemist nii EL-i, riiklikul kui ka kohalikul tasandil.

Varajase koolist väljalangevuse kui tulemuse määratlemine ja võrdlemine

Varajase koolist väljalangevuse mõõtmine ja võrdlemine liikmesriigiti on keeruline. Eri riikide seaduste järgi võivad noored formaalharidussüsteemist lahkuda eri vanuses,

14–18-aastasena. Estêvão ja Álvares (2014) on teinud vahet formaalsel ja funktsionaalsel määratlusel. Esimene põhineb seaduslikul koolist lahkumise vanusel ning teise puhul viitab varajane koolist väljalangevus olenemata vanusest olukorrale, kus koolist lahkutakse ilma tööturule sisenemiseks piisavate oskuste ja kvalifikatsioonita. See annab varajase koolist väljalangevuse mõõtmiseks mitu võimalust:

- need, kes lahkuvad haridussüsteemist enne selleks vastavates liikmesriikides seadusliku õiguse saamist;
- need, kes lahkuvad haridussüsteemist ilma tööhõivele üleminekuks piisava kvalifikatsioonita;
- need, kes jäävad kooli kuni seadusliku koolist lahkumise vanuseni, kuid kellel ei ole siiski piisavat kvalifikatsiooni.

Esmapilgul näivad hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppurid hoolimata seaduslikust koolist lahkumise vanusest olevat eriti alati koolist ilma piisava kvalifikatsioonita välja langema. Ühtlasi on nende puhul tõenäolisem, et nad liigitatakse töötuteks noorteks, kes ei õpi ega osale koolitustel. Samas on see sellest, milliseid õppurite rühmasid hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppurite kategooria sisaldab. Mõnes riigis on hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppurite puhul tõlgendus lai ning hõlmab ka kehva edasijõudmisega õppureid, samal ajal kui mõnes teises riigis kuuluvad sinna alla ainult need, kes on tõsisest raskusest. Selge on ka see, et mõnel sotsiaalsel rühmal on ebaproportsionaalselt suur tõenäosus olla tuvastatud hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppuritena. Siia alla kuuluvad vähemusse kuuluva etnilise taustaga, madala sotsiaal-majandusliku staatusega või ebasoodsas olukorras olevad rühmad. See peaks olema meeldetuletus, et hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppurid ei moodusta homogeenset rühma ning et neil on eri õppimis- ja sotsiaalvajadused.

Mõeldes sellele, mida tähendab „piisav kvalifikatsioon“ ja milliseid tööhõive või edasise hariduse vorme kavatsetakse ette näha, peab olema ettevaatlik. On mõningaid tõendeid selle kohta, et teatud hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppurite rühmad lähevad põhihariduse 3. astmelt vaikimisi üle keskharidusjärgsele õppele, milles keskendutakse konkreetsetele kvalifikatsioonidele, võtmata arvesse õppurite võimeid või püüdlusi. See viib omakorda selleni, et nad katkestavad oma haridustee, omamata piisavat kvalifikatsiooni, et hiljem tööturule siseneda, või selleni, et nad taanduvad haridussüsteemist enne kvalifikatsiooni omandamist. Mitmes uuringus on leitud, et võrreldes klassikaaslastega on hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppurite jaoks üleminekud raskemad, ning see toob kaasa suurema riski langeda koolist vara välja või omandada madalam kvalifikatsioon.

Ka Eurostati kasutatud EL-i määratlus varajase koolist väljalangevuse kohta näib olevat funktsionaalne, sest see sisaldab nõuet keskharidustaseme omandamise kohta (kast 1).

Euroopa Liit määratleb varajasi haridussüsteemist lahkujaid kui 18–24-aastaseid inimesi, kellel on ainult teise taseme alumise astme haridus või sellest madalam haridus ja kes ei osale enam hariduses ega koolituses.

Varajased haridussüsteemist lahkujad on seega need, kes on omandanud vaid alus-, alg- või põhihariduse või vähem kui 2 aastat keskharidust (Euroopa Komisjon, 2011).

Kast 1. Euroopa Liidu määratlus, mida kasutab Eurostat

Eurostati määratlus on praktiline lahendus, mille abil tegeleda varajase koolist väljalangevuse mõõtmise erinevusega liikmesriikides, sest selles on sätestatud ühtne keskhariduse kriteerium. Selle eeliseks on asjaolu, et see võimaldab igas liikmesriigis mõõta varajase koolist väljalangevuse vähendamiseks võetud meetmete mõju. Mõnes liikmesriigis nähakse varajast koolist väljalangevust kui haridussüsteemist lahkumist enne keskhariduse omandamist, samal ajal kui teistes peetakse seda koolist lahkumiseks ilma piisava kvalifikatsioonita. Võrdlemise teeb veelgi raskemaks asjaolu, et eri riikides on erisugused koolilõpu kvalifikatsioonid, mille saavutamist eeldatakse erinevalt osakaalult õppuritel. 2003. aastal rõhutas EL-i haridusministrite nõukogu vajadust piisava kvalifikatsiooni järele, et „tagada täielik tööhõive ja sotsiaalne sidusus“ (Euroopa Liidu Nõukogu, 2003, lk 4). Ühise kriteeriumini jõudmist raskendab eri juhtkondade eelistus kasutada oma eesmärkide jaoks eri määratlusi. Seetõttu ei kasutata kõigis liikmesriikides Eurostati määratlust.

Raskendav asjaolu on ka väljend „ei osale enam hariduses ega koolituses“. See sarnaneb mõistega „töötud noored, kes ei õpi ega osale koolitustel“, mis on kasutusel mitmes liikmesriigis. Ent kuigi töötute noorte, kes ei õpi ega osale koolitustel, ning varajase koolist väljalangevuse vahel võib olla kattuvusi, ei ole need samaväärsed. Kategorial, mis hõlmab

töötuid noori, kes ei õpi ega osale koolitustel, on omad määratlemisprobleemid ning mõnes riigis on selle kohta ka alamkategoriad.

Varajase koolist väljalangevuse määratlemisega on eri liikmesriikides selgeid raskusi. Sellegipoolest aitab püüe leida vara koolist väljalangenud õppurite loendamiseks ühist kriteeriumi kaasa üldisele eesmärgile vähendada varajast koolist väljalangevust kõigi õppurite puhul. Varajase koolist väljalangevuse selline määratlemine esitab seda kui tulemust; tegu on haridussüsteemist lahkunud õppurite arvu mõõtmisega. Järelikult ei selgita see määratlus lahkumise põhjuseid. Õppurite haridussüsteemist lahkumise põhjuste mõistmine aitaks kaasa poliitika kujundamisele ja tegevuse teadlikule planeerimisele.

Samuti kasutatakse erialakirjanduses varajase koolist väljalangevuse kohta mitut terminit, näiteks „poolelijätmine“, „väljalükkamine“, „väljatõmbamine“, „väljalangemine“, „hajumine“, „sujuvalt lahkumine“, „loobumine“, „varajane lahkumine“ ja „mittelõpetamine“. Neid termineid kasutatakse eri viisidel ja mõned autorid näitavad nendega varajast koolist väljalangevust kui tulemust. Teised autorid kasutavad neid termineid viitamaks õppurite eri alarühmades toimuvatele eri protsessidele, mis viivad eri teid pidi varajase koolist väljalangevuseni. See vihjab, et varajane koolist väljalangevus on mitmekülgne nähtus, mis nõuab eri õppurite rühmade puhul erisugust tegevust.

Varajase koolist väljalangevuse modelleerimine keeruka vastastikku toimivate jõudude protsessina

Kui varajane koolist väljalangevus on eri isikute puhul eri viisidel toimivate eri protsesside tulemus, siis on tõenäoline, et varajase koolist väljalangevuse vähendamiseks ei ole olemas ühte õiget tegevussuunda. Pigem on tarvis vaadelda neid protsesse, mis aitavad osal õppuritel keskhariduse edukalt omandada, aga teistel mitte. Keerukuse mõistmisel osutus kasulikuks Kurt Lewini (1943) väljatöötatud jõuvälja analüüs. Iga õppuri puhul toimivad korraga eri jõud. Mõned neist lükkavad õppurit soovitud tulemuse suunas ja viivad keskhariduse omandamiseni, samal ajal kui teised lükkavad õppurit vastassuunas, varajase koolist väljalangevuse poole. Varajase koolist väljalangevuse poole viivatest jõududest võib mõelda kui riskide kogumist, mis toimivad koolikorralduse, õppuri või tema olukorra või õppuri ja kooli vahelise suhtluse tasandil. Fookuse andmise eesmärgil rühmitati teises aruandes riskifaktorid valitud teemade järgi (rohkem teavet riskide kohta: Euroopa Agentuur, 2017, 1. lisa).

Koolikorralduse tasandil olid need järgmised: fookus koolidistsipliinil, fookus õpetajal, fookus õppekaval ja fookus koolil kohaliku kogukonna kontekstis. Kui nendel aladel on probleeme, on üldine mõju see, et kool käitub viisil, mis põhjustab õppuri haridussüsteemist välja lükkamise. Seda alusprotsessi tuntakse kui **väljalükkamist**. Õppuri või tema olukorra tasandil olid fookused järgmised: fookus rahal, fookus perel, fookus tööhõivel, fookus tervisel ja fookus klassikaaslastel. Need on jõud, mis tõmbavad isikut koolist välja, ja seda protsessi tuntakse **väljatõmbamisena**. Õppuri ja kooli vahelist suhtlust kajastavad fookused peegeldavad riske, mis viivad õppuri järkjärgulise haridussüsteemist välja langemiseni. Seda tuntakse kui **väljalangemist**. Need koosnesid järgmisest: fookus akadeemilisel edul, fookus motivatsioonil ja fookus kooli kuulumise tundel.

Mõistmine, et korraga toimib kolm eri protsessi, millega kaasnevad eri isikute jaoks eri riskid, võimaldab välja töötada varajast koolist väljalangevust vähendavaid meetmeid kolmel peamisel alal:

- need, mis viivad kooli parendamiseni;
- need, mis on seotud õppurite elu parendamisega väljaspool kooli;
- need, mis on suunatud õppurite akadeemilisele edu, motivatsiooni ja kooli kuulumise tunde arendamisele.

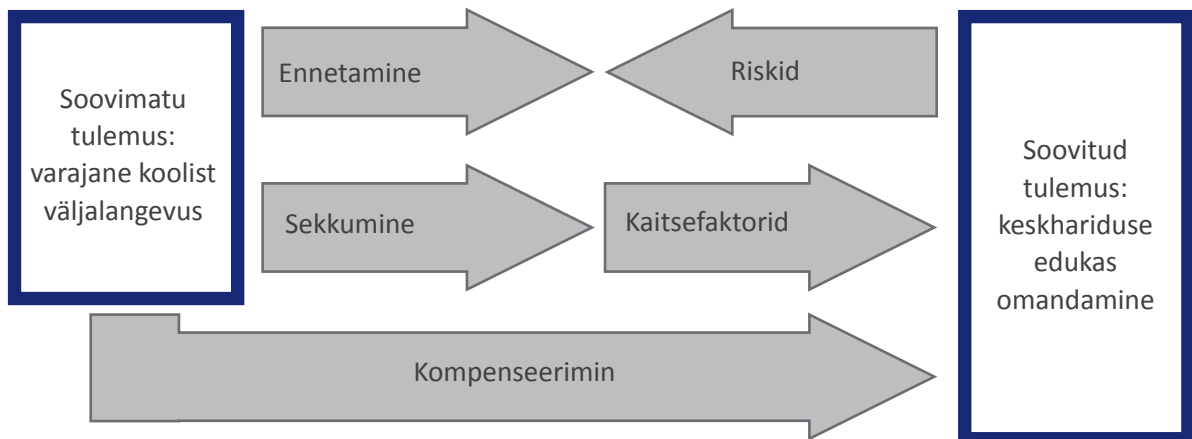
Hoolimata eelnimetatud riskifaktoritest on siiski õppureid, kes on edukad. Seega on olemas ka hulk kaitsefaktoreid, mis toimivad vastupidi. Näiteks tähendab see mõne hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppuri jaoks kaasavat kooli eetost, mis võimaldab häid suhteid õppurite ja õpetajate vahel; õppekava, milles võetakse arvesse õppurite vajadusi; vanemate osalus, nii et nad toetavad kooli ja aitavad õppurit julgustades teda motiveerida; ning pere piisavad majanduslikud vahendid, mis võimaldavad õppuril haridusteed jätkata.

Iga õppuri puhul on teoreetiliselt võimalik riske ja kaitsefaktoreid jälgida ning seega varajase koolist väljalangevuse tõenäosust mõista. Rahvastiku tasandil viiks korraga toimivate riskide ja kaitsefaktorite mõistmine tegevuseni eri tasanditel (riik, kool, pere, üksikisik). EL-i poliitikadokumentides on võimalikud meetmed jagunenud ennetamiseks, sekkumiseks või kompenseerimiseks. Eri autorid kasutavad neid kolme terminit erinevalt. Selles aruandes on neid mõistetud järgmiselt.

- Ennetamine peaks tähendama riskide etteaimamist ja meetmete võtmist enne riskide tekkimist.
- Sekkumise puhul aktsepteeritakse riskide olemasolu, kuid proovitakse nendest jagu saada või kaitsefaktoreid tugevdada.
- Kompenseerimine hõlmab olukorda, kus haridus ei ole läinud ootuspäraselt ja kus pakutakse teist võimalust õppimiseks või suurendatakse elukestva õppe võimalusi.

Riskide vastastikust mõju, kaitsefaktoreid, ennetamist, sekkumist ja kompenseerimist saab kujutada mudelis, mille abil on kohalikul või riiklikul tasandil võimalik kindlaks teha konkreetsed korraga toimivad jõud varajase koolist väljalangevusega tegelemiseks. Seda näidati teises aruandes ja see on siin taasesitatud joonisel 1.

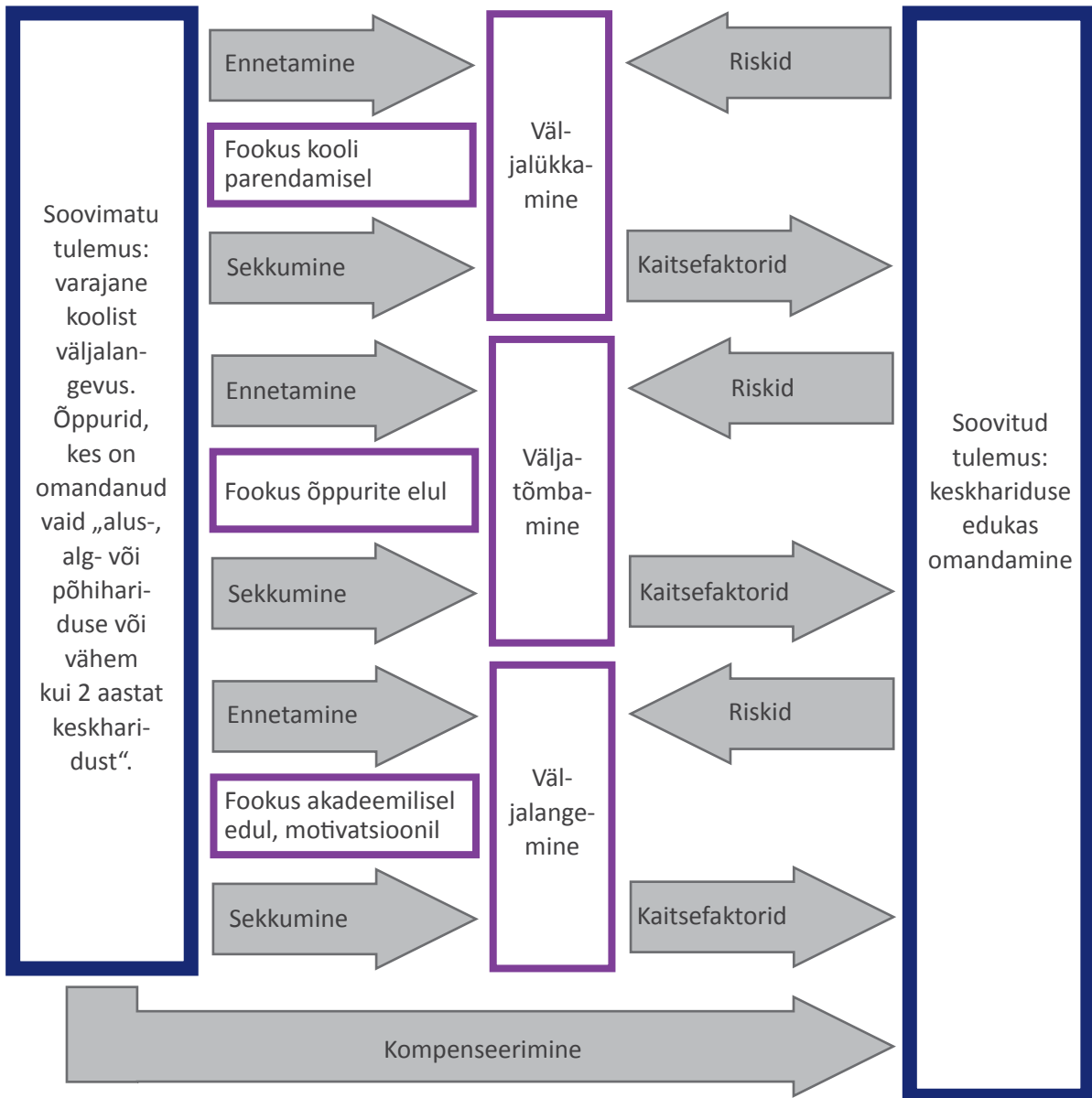

Joonis 1. Jõud, mis viivad varajase koolist väljalangevuse poole ja sellest eemale (allikas: Euroopa Agentuur, 2017, lk 20)

Nagu mainitud, toimivad korraga eri protsessid (väljalükkamine, väljatõmbamine ja väljalangemine). Need toimivad eri tasanditel (koolikorraldus, õppur või õppuri olukord, õppuri ja kooli vaheline suhtlus). See tähendab, et mudelit saab korrata iga protsessi ja tasandi puhul.

Joonis 2. Varajase koolist väljalangevusega seotud jõudude ja protsesside mudel (allikas: Euroopa Agentuur, 2017, lk 22)

Mudel on loodud paindlikuks, soodustades mõtlemist kolme peamise protsessi ja nendega seotud riskifaktorite ning kaalutlusel oleva poliitikameetme tasandiga (rahvusvaheline,

riiklik, kohalik või koolikeskne) seotud kaitsefaktorite üle. See võib omakorda viia kohandatud tegevuseni, millel on: laiem sotsiaalne fookus õppuri elu mõjutavatel teguritel; fookus kooli parendamisel; või individuaalne fookus akadeemilise edu saavutamisel, motivatsiooni parendamisel ja paremal osalusel hariduses.

Kuigi mudel soodustab mõtlemist väljalükkamise, väljatõmbamise ja väljalangemise protsesside kontekstis, ei tähenda see, et üks õppur oleks mõjutatud ainult ühest protsessist. See vastandub Euroopa Parlamendi uuringule (2011), kus rõhutati õppurite selgelt eristuvaid alarühmasid. On võimalik, et õppur on oma elu ja hariduse jooksul mõjutatud kõigi kolme protsessi keerukast kooslusest (näiteks vt Euroopa Agentuur, 2017, lk 23).

See kokkuvõttev aruanne ühtib Coffieldi (1998) vaatega, et olulisem on keskenduda sekkumise ja ennetamisega seotud tegevusele kui kompenseerimisele. Sellest hoolimata on arendamisel silmapaistvaid kompenseerimisele keskenduvaid käsitlusviise, näiteks Iirimaa Youthreach, mis on mõeldud tavaharidusest välja langenud õppuritele. Teised autorid on leidnud, et kompenseerimine võib olla kasulik nendele õppuritele, kes on haridussüsteemist lahkunud väljatõmbamise tagajärjel, isikliku elu sündmuste tõttu. Selle alla võivad kuuluda rahalised põhjused, perega seotud põhjused, lähedaste eest hoolitsemise vajadus, suhted või vanemakohustused.

Seire ja varajase hoiatamise süsteem

Varajase koolist väljalangevuse määratlemine tulemuste järgi lihtsustab liikmesriikides toimuvat seiret. See võimaldab hoomata probleemi üldist ulatust ning hinnata poliitikat ja meetmeid. Sellise lihtsa loenduse järgi näib, et varajane koolist väljalangevus on kahanemas üle kogu Euroopa ja jõudmas 2020. aasta eesmärgini. Paraku on lihtsad seiresüsteemid piiratud väärtusega, kui võtta arvesse varajase koolist väljalangevuse keerukaid alusprotsesse. Need ei võimalda seirata erisuguseid hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppurite rühmasid ega olukorda igas riigis piirkonniti. Euroopa Liidu Nõukogu pooldab laiaulatuslike näitajate väljatöötamist koos andmete viie peamise kasutusala:

- varajase koolist väljalangevuse riskiga õppurite varajane avastamine;
- hariduse omandamise aspektist ebasoodsa olukorra kriteeriumide ja näitajate määratlemine;
- varajase koolist väljalangevuse põhjuste mõistmine;
- andmete kasutamine poliitika eri tasanditel, et poliitika arengut suunata ja juhtida;
- koolis pakutavale juhendamisele ja toele aluse loomine.

Varajase koolist väljalangevuse ohus olevate hariduslike erivajaduste ja/või puuetega

õppurite jaoks on välja töötatud varajase hoiatamise süsteemid, mida on rakendatud paljudes USA koolipiirkondades. Samalaadseid süsteeme kasutatakse ka Euroopas. Tavaliselt sisaldavad need süsteemid kognitiivseid ja käitumuslikke meetmeid ning on suunatud üksikutele õppuritele eesmärgiga suurendada tuge ja vähendada väljalangemist. Samas viitab joonis 2 sellele, et väljalükkamise, väljatõmbamise ja väljalangemise protsesside ja riskidega seotud fookustega arvestamiseks on tarvis suuremat hulka näitajaid, mis võimaldaksid ennetamise ja sekkumisega seotud tegevuse teadlikku planeerimist. See aitaks luua seiresüsteeme, mis toetuvad alljärgnevale.

- Riikliku ja haridussüsteemi tasandil olevate tegurite mõõtmised, näiteks kooli lõpetanute arv, eri taustandmetega, sh hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppurite rühmade sooritused, sotsiaalse ebavõrdsuse tase ning tööturu olukord. Need andmed annavad aimu nii õppurite laiemast sotsiaalsest taustast kui ka hariduslike tulemuste eristusnäitajatest.
- Mõõtmised, mille fookus on kohalikul ja koolikontekstil, näiteks individuaalsetel tulemustel, kaasamise tasemel, õpetaja ja õppuri vahelisel suhtel, õpetamise ja õppimise kvaliteedil ning õppekava suundadel ja valikutel.
- Individuaalse fookusega mõõtmised, näiteks need, mis mõõdavad kohalolekut, koolielus osalemist, emotsionaalset afekti, kognitiivseid võimeid, omandamist, motivatsiooni, kuuluvustunnet, isikliku või perekondliku olukorra muutusi ning õppuri vaateid ja püüdlusi.

SOOVITUSED

Teine aruanne (Euroopa Agentuur, 2017) sisaldas soovitusi poliitikakujundajatele. Neid korratakse alljärgnevalt.

1. Praegune varajase koolist väljalangevusega tegelev poliitika on paljulubav. Püüdlus varajast koolist väljalangevust selgelt määratleda, probleemi ulatust ja sekkumise mõju tuvastada aitavate seiresüsteemide sisseseadmine (riiklikul, kohalikul ja üksikisiku tasandil) ning riikideüleste võrdluste tegemiseks kasulike määratluste ja näitajate loomine tunduvad olevat kasulikud sammud. Poliitikakujundajate jaoks on riiklikul ja Euroopa tasandil põhiküsimus nende püüdluste laiendamine viisil, mis pakuks poliitikameetmete kujundamiseks sobivat alust kõikidele Euroopa riikidele.
2. Samal ajal olemasolevate seiresüsteemide laiendamisega on põhjendatud ka nende muutmine, et need oleksid haridusliku tõrjumise tegelike olukordade suhtes tundlikumad. Siin on tähtis loobuda ühekülgsedest määratlustest ja individuaalsetest

näitajatest. Teatud määral tuleb arvesse võtta ka seoseid varajase koolist väljalangevuse ja teist tüüpi mitteoptimaalsete hariduslike tulemuste vahel, keerukaid protsesse, mis varajast koolist väljalangevust põhjustavad, ning eri viise, kuidas eri rühmad ja üksikisikud varajast koolist väljalangevust kogevad.

See on võimalik, kui poliitikakujundajad töötavad keerukamate seiresüsteemide kujundamise nimel. Ideaalis võetaks sellistes süsteemides arvesse tervet hulka hariduslike tulemusi (omandamist, edasiminekut teiste hariduslike kogemuste juurde, tööhõive tulemusi jne) konkreetse õppuri tasemel ning ühtlasi peaksid need süsteemid olema suutelised looma seoseid tulemuste kohta käivate andmete ning õppurite tausta ja hariduslike kogemuste kohta käivate andmete vahel.

3. Riiklikul tasandil toimivad keerukad seiresüsteemid on vaid osa lahendusest. Haridussüsteemi eri tasanditel on tarvis head teavet selle kohta, mis nende hoolealuste õppuritega toimub. Eelkõige on koolidel vaja teada, mis toimub konkreetsete isikutega – millised riskid neid ähvardavad, milliseid hariduslike tulemusi nad saavutavad ja kuidas nad sekkumisele reageerivad. Poliitikakujundajad peavad seega pakkuma koolidele ja teistele süsteemi tasanditele tuge omaenda seiresüsteemide sisseseadmisel ja kasutamisel. Paljudes koolides on vajalikud andmed juba olemas, kuid need võivad olla eri kohtades laiali ja neile võivad juurde pääseda erinevad õpetajad ja teised professionaalid. Ülesanne seisneb seega suuresti sortimises ja koolide toetamises olemasolevatele andmetele parima kasutusviisi leidmisel.

4. Seiresüsteemid on väärtuslikud vaid siis, kui need saavad olla aluseks tõhusale sekkumisele. Uuringute põhjal on selge, et sellised sekkumismeetmed peavad olema laia ulatusega. On äärmiselt ebatõenäoline, et ühekülgne sekkumine, mis toimub ainult juhul, kui varajase koolist väljalangevuse risk on tõsine, sobiks varajase koolist väljalangevuse märkimisväärseks vähendamiseks või igasuguse vähenemise sidumiseks hariduslike tulemuste tähendusrikka parenemisega. Sekkumine peab toimuma õppurite elu jooksul läbivalt, et hõlmata kõiki nende haridusliku kogemuse külgi ja ulatuda hariduskeskkonnast kaugemale ning jõuda õppureid ohustavate perekondlike ja ühiskondlike taustateguriteni. Selle hulka peavad kuuluma nii riskide ilmnemisel toimuv sekkumine kui ka ennetavad meetmed, mis takistaksid riskide ilmnemist.

Selliste sekkumismeetmete kavandamine ja juhtimine on poliitikakujundajatele keerukas ülesanne. Väljatöötatud mudel on samm edasi kontseptuaalse raamistiku poole, mille põhjal saab sekkumismeetmeid kavandada. On aga selge, et paljud hariduspoliitika – ja laiema sotsiaalpoliitika – aspektid on seotud varajase koolist väljalangevuse vastu võitlemisega. Koordineerimine ministeeriumide eri üksuste vahel on tohutult keeruline ülesanne. Selle keerukust on võimalik vähendada, kui vaadata

varajast koolist väljalangevust vähendavat poliitikat osana laiemast hariduslike tulemuste parandamisele ning haridusliku ebavõrdsuse ja tõrjutuse vähendamisele suunatud poliitikast. Varajase koolist väljalangevuse vähendamine ei ole seega vaid *veel üks* poliitikaprioriteet, vaid nende laiemate poliitikameetmete tulemus.

Poliitikakujundajatele võib olla eriti kasulik see, kui nad suunaksid oma pingutused varajase koolist väljalangevuse ärahoidmiselt kui kvalifikatsiooni ja/või lahkumishetke põhjal mõõdetavalt eraldiseisvalt tulemuselt nähtuse funktsionaalsemale mõistmisele. Teisisõnu pole põhiküsimus mitte see, kui palju noori koolist enne teatud suvalist hetke lahkub, vaid see, kui paljud lahkuvad enne täiskasvanute maailmas toimetulemiseks vajalike teadmiste ja oskuste saamist. See tõstatab põhimõttelisi küsimusi haridussüsteemi eesmärgi kohta ja selle kohta, kui tõhus see nende eesmärkide saavutamisel on.

5. Nii nagu seiresüsteeme on vaja kõikidel haridussüsteemi tasanditel, peab ka tõhus sekkumine toimuma kõikidel tasanditel, eelkõige koolides. Üksikute riiklike algatuskavadega ei saavutata tõenäoliselt palju, kui need ei leia just aset kõigi haridussüsteemi tasandite kvaliteedi ja tõhususe parendamise kontekstis ning kohapeal, koolis ja klassiruumis toimuvate pingutuste raames, mille eesmärk on tagada, et igal õppuril oleksid mõistlikud võimalused hästi hakkama saada. Poliitikakujundajate peamine ülesanne on seega toetada koole ja teisi süsteemi tasandeid selle eesmärgi saavutamisel.

6. Hariduslike erivajaduste ja/või puuete ning varajase koolist väljalangevuse kohta käivat tõendusmaterjali on vähem, kui võiks arvata. Siiski on ka see vähene materjal kooskõlas tavahariduse kohta käivate tõenditega. Poliitikakujundajatel on õigus, kui nad näevad hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppureid kui riskialdist rühma ning tagavad sihipärased sekkumismeetmed selle rühma haridussüsteemis hoidmiseks. Sellegipoolest ei erine seda rühma mõjutavad riskid oluliselt riskidest, mis mõjutavad teisi rühmasid, ning seega peab neid kaasama tavapärastesse sekkumismeetmetesse ja praktikatesse, selle asemel et kohelda neid täiesti omaette erijuhuna. Nagu varajase koolist väljalangevuse kohta käivate tõendite põhjal võiks eeldada, näib tõenäoline, et kvaliteetsed koolid, kus tulla vastu isikute iseärasustele ja raskuste ilmnemisel sekkutakse varakult, on varajase koolist väljalangevuse vähendamiseks võtmetähtsusega. Kui selliste koolide praktikad tunnustatakse iseloomult kaasava praktikana, siis näitab tõendusmaterjal, et kaasava hariduse arendamine võib olla oluline viis hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppurite varajase koolist väljalangevuse vähendamiseks.

PROJEKTI VÄLJUNDID

Agentuuri veebilehel on avaldatud kaks aruannet ja järeldusi on tutvustatud rahvusvahelisel koolipsühholoogide konverentsil.

- Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2016. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: A Review of the Research Evidence Focusing on Europe [Varajane koolist väljalangevus ning puuetega ja/või hariduslike erivajadustega õppurid. Ülevaade Euroopale keskenduvatest uuringutulemustest]*. (A. Dyson ja G. Squires, toim.). Odense, Taani

Selles aruandes esitatakse Euroopa varajasele koolist väljalangevusele keskenduvate uuringutulemuste ülevaate järeldused fookusega hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppuritel. Ülevaates keskendutakse eelkõige avaldatud materjalile, mis on otseselt seotud ühe või mitme Euroopa riigi olukorraga ja mis on saadaval ingliskeelsena. Nendele kriteeriumidele vastavaid uuringuid on paraku vähe. Euroopa teaduskirjandust on seega vajaduse korral täiendatud mujalt maailmast pärit erialakirjandusega.

- Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2017. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: To what extent is research reflected in European Union policies? [Varajane koolist väljalangevus ning puuetega ja/või hariduslike erivajadustega õppurid. Millisel määral kajastuvad uuringud Euroopa Liidu poliitikameetmetes?]*. (G. Squires ja A. Dyson, toim.). Odense, Taani

Selles aruandes anti kokkuvõtte hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppureid käsitlevast erialakirjandusest seoses varajase koolist väljalangevuse nähtusega ning võrreldi järeldusi ja tähendusi EL-i poliitikadokumentides sisalduvate seisukohtadega. Ülevaate järel anti soovitusi, kuidas poliitikakujundajad võiksid varajase koolist väljalangevuse probleemi tõhusamalt lahendada, arvestades eriti selle mõju hariduslike erivajaduste ja/või puuetega õppuritele.

- Squires, G., 2017. *Early School Leaving and SEN: Understanding the literature and policy in Europe [Varajane koolist väljalangevus ja hariduslikud erivajadused. Kuidas mõista Euroopa erialakirjandust ja poliitikat]*. Teadustööd esitleti rahvusvahelise koolipsühholoogia ühingu konverentsil „International School Psychology Association Conference 2017“ Ühendkuningriigis Manchesteris laupäeval, 22. juulil 2017. aastal.

Varajase koolist väljalangevuseni viivate protsesside mõistmise mudeli väljatöötamist tutvustati rahvusvahelisel koolipsühholoogide konverentsil. Teadustöö võeti hästi vastu ja konverentsil osalejad väljendasid soovi mudelit kooli tasandil kasutusele võtta.

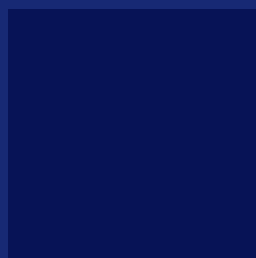

Sekretariaat:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsseli esindus:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org